

Olli Mäenpää

5.3.2025

Perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys aserikoksia koskevan sääntelyn muuttamiseksi (HE 204/2024 vp)

Telekuuntelun soveltamisalan laajentaminen

Esityksen mukaan rikoslain 41 lukuun lisättäisiin uusi 2 §, jonka 1 momentissa säädettäisiin rangaistavaksi ampuma-aseen käsittely vakavan rikoksen tekemistä varten. Rikoksesta voitaisiin tuomita vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi. Tästä rikoksesta tuomittaisiin pykälän 2 momentin mukaan myös se, joka lainaa tai luovuttaa ampuma-aseen järjestäytyneelle rikollisryhmälle.

Pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momenttiin ehdotetaan samassa yhteydessä lisättäväksi uusi 16 kohta, jonka mukaan esitutkintaviranomaiselle voitaisiin antaa lupa kohdistaa telekuuntelua tästä rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen. Kysymys olisi siten telekuuntelun laajentamisesta ehdotetun uuden rikoksen selvittämiseksi.

Uusi 16 kohta tekisi kyseisestä rikoksesta pakkokeinolain 10 luvun 4 §:n 1 momentin nojalla myös telekuuntelun sijasta tapahtuvan tietojen hankkimisen perusterikoksen ja 27 §:n 2 momentin nojalla myös peitetoiminnan perusterikoksen. Laajennus ei sen sijaan koskisi asuntokuuntelua eikä kyseistä perusrikosta ehdoteta lisättäväksi myöskään poliisilain 5 luvun tiedonhankintakeinojen perusteeksi.

Ehdotettua telekuuntelutoimivallan laajentamista on paikallaan arvioida siltä kannalta, että telekuuntelu puuttuu perustuslain 10 §:ssä sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa ja perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvattuun yksityiselämän suojaan. Sillä voisi olla vaikutusta myös perustuslain 10 §:ssä ja perusoikeuskirjan 8 artiklassa tarkoitettuun henkilötietojen suojaan. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä ja kotirauha on turvattu ja henkilötietojen suojasta säädetään lailla. Lisäksi ehdotettu telekuuntelu rajoittaisi perustuslain 10 §:n 2 momentissa turvattua luottamuksellisen viestin suojaa. Perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä ja 4 momentin mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten tutkinnassa.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että teknologiset muutokset ja järjestäytyneen rikollisuuden muodot ovat omiaan vaikuttamaan telepakko-keinojen sääntelyn tarpeeseen ja sisältöön. Valiokunta on samalla pitänyt tärkeänä, että sääntelyn toimivuutta ja kehittämistarpeita arvioidaan tulevaisuudessa tästä näkökulmasta (PeVL 32/2013 vp). Ehdotetun sääntelyn voidaan osaltaan katsoa kiinnittyvän myös tähän taustaan.

Rangaistavaksi ehdotetun telekuuntelun perusterikoksen, ampuma-aseen käsittely vakavan rikoksen tekemistä varten, tunnusmerkistö on säännösehdoituksessa määritelty riittävän täsmällisesti. Perustelujen mukaan telekuuntelun käytön välttämättömyyttä perustele se, että kyseisen rikoksen selvittämisessä olisivat oletettavasti merkittävässä asemassa henkilön tai henkilöiden esittämät lausumat ja uhkaukset, joten heidän välisensä kommunikaation selvittäminen olisi siinä merkittävää (s. 63-64). Telekuuntelulla voidaan siten olettaa saatavan tämän rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja pakkokeinolain 10 luvun 2 §:n edellyttämällä tavalla.

Ehdotettua telekuuntelutoimivallan laajentamista arvioitaessa voidaan lisäksi todeta, että uusi perusterikos, joka ehdotetaan lisättäväksi telekuuntelun mahdollistaviin pakkokeinolain säännöksiin, vastaa vakavuudeltaan ja luonteeltaan voimassa olevissa säännöksissä lueteltuja telekuuntelun perusterikoksia. Sitä voidaan pitää yksilön ja yhteiskunnan turvallisuutta tai kotirauhaa vaarantavana rikoksena. Lisäksi ehdotettu uusi perusterikos rinnastuu enimmäisrangaistuksen ja vakavuuden perusteella useisiin muihin rikoksiin, kuten törkeään ampuma-aserikokseen, joiden selvittämisessä telekuuntelun käyttö on voimassa olevan lain mukaan sallittu. Ehdotettua sääntelyä voidaan esityksen perusteluissa esitetyt näkökohdat huomioon ottaen myös pitää riittävästi perusteltuna ja välttämättömänä rikoksen selvittämisessä (ks. myös PeVL 32/2013 vp, s. 4).

Perusoikeusrajoitusten sallittavuuden arviossa on lisäksi merkitystä myös telekuuntelussa sovellettaviksi tulevilla pakkokeinolain 1 luvussa määritellyillä periaatteilla, kuten suhteellisuusperiaatteella ja vähimmän haitan periaatteella. Lisäksi tuomioistuimen lupa on pakkokeinolain mukaan välttämätön edellytys telekuuntelulle. Myös ehdotettua laajennusta sovellettaessa tuomioistuin päättäisi pakkokeinolain 10 luvun 5 §:n mukaan henkilöstä, jonka viestintään ehdotetun telekuuntelun on tarkoitus kohdistua. Samoin perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti pitänyt telekuuntelutoimivallan käytön edellytyksenä riippumattoman tuomioistuimen yksittäistapauksessa konkreettisen rikosepäilyn johdosta antamaa lupaa (esim. PeVL 99/2022 vp).

Telekuuntelun toteuttaminen on pääosin tosiasiallista hallintotoimintaa, mutta se voi sisältää myös henkilötietojen käsittelyä siten kuin tämä käsittely määritellään sovellettavassa EU-oikeusperustaisessa tietosuojalainsäädännössä (vrt. vastavasti pääsyä matkapuhelimen sisältämiin tietoihin koskeva unionin tuomioistuimen tuomio 4.10.2024 asiassa C-548/21, CG, EU:C:2024:830, kohdat 69-77). Hen-

kilötietojen suojan käytännön toteuttamisen kannalta ovat keskeisiä sovellettaviksi tulevat rikosasioiden tietosuojalaki sekä kyseisellä lailla täytäntöön pantu rikosasioiden tietosuojadirektiivi.

Myös EU:n perusoikeuskirjan 7-8 artiklaan perustuvan yksityiselämän ja henkilötietojen perusoikeussuojan vaatimusten voidaan katsoa edellyttävän telekuuntelun perusterikoksen riittävän täsmällistä määrittelyä, suhteellisuusperiaatteen noudattamista, tuomioistuimen tai riippumattoman hallintoelimen suorittamaa etukäteisvalvontaa sekä jälkikäteistä ilmoitusta toimenpiteestä sen kohteelle (em. tuomio). Ehdotettu telekuuntelua koskeva sääntely täyttää myös nämä yksityiselämän ja henkilötietojen suojan perusoikeussuojan kannalta välttämättömät kriteerit pakkokeinolain sisältämän sääntelyn mukaisesti sovellettuna. Ehdotettu sääntely ei esitetyt näkökohdat huomioon ottaen muodostu valtiosääntöoikeudellisesti ongelmalliseksi.